

Folklor określa dziedzictwo kultury ludowej i dzieli się na dwie grupy: materialną, do której zaliczamy architekturę, sztukę i stroje ludowe, oraz niematerialną w skład której wchodzi: pieśni, przysłowia czy legendy. Najbardziej znanym propagatorem polskiego folkloru był znany etnograf Oskar Kolberg.

Folklor regionalny na terenach dzisiejszej Polski zaczął rozwijać się w XIX wieku, w okresie rozbiorowym. Wiele czynników wpływało na folklor danego regionu, począwszy od wpływu innych ludów, przez zamożność miejscowej ludności, aż po uwarunkowania geograficzne, które nie jednokrotnie oddzielały ludność danego obszaru od obszarów sąsiednich. Folklor regionalny składa się z wielu elementów, do których należy zaliczyć, stroje ludowe, sztukę ludową, tańce i muzykę oraz miejscowe święta i obrzędy.

Folklor góralski jest kultywowany na co dzień, nie tak jak w przypadku innych regionów, gdzie folklor jest jedynie „odkurzany” na święta i uroczystości. W Polsce Górali dzieli się na kilka grup, różnice pomiędzy tymi grupami możemy dostrzec w strojach ludowych oraz w gwarze. Największym centrum folkloru góralskiego jest Zakopane. Każda grupa górali może poszczycić się własnym strojem ludowym. Obecnie najbardziej znanym strojem góralskim jest strój podhalański. Wśród licznie zachowanych strojów mamy również strój Górali Żywieckich czy strój Górali Beskidu Śląskiego. Mniej znane są stroje Spiskie czy strój Orawski.

Gwara góralska jest bardzo specyficzna, wyróżnia się połączeniem dialektu polskiego i naleciałości słowackich i bałkańskich. Gwara ta charakteryzuje się akcentowaniem pierwszej sylaby oraz wymawianiem głosek cz, sz, ż, ch jako c, s , z , k. Zachowanie archaizmów staropolskich w gwarze góralskiej oraz w mowie potocznej, może doprowadzić do ciekawej sytuacji. Rozmówca nieznający tego języka i słuchający rdzennego górala, może odnieść wrażenie, że rozmawia z obcokrajowcem.

Tradycje tańców góralskich (zbójnicki, krzesany, drobny), wywodzą się w dużej mierze ze zwyczajów pasterzy wołoskich. Dlatego tańce góralskie to przede wszystkim tańce męskie, które mają na celu pokazanie siły i zręczności tancerzy. W trakcie wykonywania tańca, Góral miał za zadanie okazać swoje umiejętności i tym samym olśnić partnerkę. Specyfikacja tańców góralskich, sprawiła, że rola kobiety w tańcach jest niewielka często dekoracyjna. Głównymi tancerzami są mężczyźni, co mocno uwidacznia się w trakcie tańczenia zbójnickiego.

Kapela góralska składała się głównie z czterech grajków. Najważniejszym z nich był tzw. pryma. Jako prowadzący miał za zadanie dobór muzyki, którą następnie odgrywał na skrzypcach. Sekunda są to drugie skrzypce, muzyk grający sekundę miał za zadanie uzupełnić lukę powstającą pomiędzy prymą a basami. Dla wygody skrzypki opierał skrzypce o klatkę lub bark, co ułatwiało mu grę na niższych strunach. Basy z budowy podobne są do małego kontrabas. Według muzyków góralskich jest to instrument na którym najłatwiej jest się nauczyć grać.

Tradycyjna kuchnia góralska (oscypek, kwaśnica, golonka) to przede wszystkim niepowtarzalny smak, który nie zmienia się od wieków. W kuchni góralskiej bazuje się głównie na ziemniakach, kwaszonej kapuście, bundzu i oczywiście oscypku. Istotną tradycją, która przetrwała w regionie Zakopanego jest kiszenie kapusty, którą układa się w beczkach, wyłożonych liśćmi a następnie ugniata się ją bosy.

Kaszubi wyróżniają się bardzo ciekawym folklorem, rozbudowanym rzemiosłem oraz pięknym haftem. Największym skarbem tej grupy jest ich język, który nie jest uznawany jedynie za gwara, ale za oddzielny język. Ciekawostką jest to, że język kaszubski można zdawać na maturze. Kaszuby to spory region rozciągający się od Pomorza Gdańskiego, aż po Bory Tucholskie. Pomimo silnej germanizacji tego regionu, Kaszubi uważają się również za Polaków, a ich motto brzmi "Nie ma Kaszub bez Polonii, a Polski bez Kaszub"

Haft kaszubski wyróżnia się przede wszystkim kolorystyką. Paleta barw składająca się z siedmiu głównych kolorów: trzy odcienie niebieskiego, czerwony, żółty, zielony i czarny, została ustalona jeszcze w okresie międzywojennym. Do dziś jest ściśle przestrzegana. Podstawowym motywem występującym w haftcie kaszubskim jest motyw roślinny. Najczęściej wykorzystuje się: owoce granatu, gwiazdę morską, róże, tulipany, niezapominajki, margarity. Aby haft był pełny motywy roślinne, delikatnie uzupełnia się motywami geometrycznymi.

Kaszubi w odróżnieniu od mieszkańców innych regionów, mogą pochwalić się literaturą we własnym języku.

Kaszuby to region bogaty w tańce różnego typu. Jednym z najpopularniejszych tańców był tzw. szewc, do którego śpiewało się również znaną przyspiewkę „Szję bótë, szję bótë, wecygóm draaatew!”. Również rybacy mieli swój taniec nazywany „rëboczi tuńc”. Taniec ten wykonywali jedynie mężczyźni – rybacy, trzymając kufel piwa w rękę demonstrowali tym samym swoje zadowolenie z połowów. Kaszubi lubili się bawić, dlatego należy wymienić jeszcze takie tańce jak owczôrz , koséder, nasza nenka, okrąç so wkół i wiele innych.

Kaszubi stosunkowo szybko przestali używać strojów ludowych, stało się to już w XIX wieku. Nie mniej Kaszubi mieli kilka różnych strojów w zależności od wykonywanej pracy. Inny ubiór nosił rolnik a inny rybak. Dziś zespoły pieśni i tańca prezentują jedynie świąteczną formę stroju kaszubskiego.

Kraków za panowania Piastów był stolicą Polski. W czasie rozbiorów w raz z całą Galicją trafił pod władzę Cesarza Austriackiego. W tym okresie Kraków był więc stolicą polskiej kultury i tradycji. To tutaj, żyli i tworzyli wybitni Polacy min. Jan Matejko, Oskar Kolberg czy Stanisław Wyspiański

Już w XV wieku na wsi krakowskiej można było spotkać ludzi tańczących krakowiaka, o czym w swoich kronikach pisał Mikołaj Rej. Krakowiak to najpopularniejszy taniec rodem z grodu Kraka, który obok poloneza, mazura czy oberka stał się ikoną polskiego tańca ludowego. Największą popularność taniec ten zdobył na przełomie XIX i XX wieku, jeszcze w czasach zaborów.

Legendy krakowskie są najliczniejszą grupą legend znaną na terenach całej Polski. Kraków przez wieki był stolicą Polski, to tutaj rodziły się najwspanialsze legendy opowiadające o bohaterskich czynach młodych ludzi. Chyba każdy z nas słyszał legendę o Smoku Wawelskim, legendę o Hejnale Mariackim czy Legendę o Lajkoniku.

Jednym z tradycyjnych elementów kultury krakowskiej są szopki Bożonarodzeniowe. Pomysł na budowę szopek zrodził się wśród krakowskich murarzy. W okresie jesienno-zimowym nie stawiano nowych budowli, był to więc jeden ze sposobów na życie. Za twórcę kanonu krakowskich szopek uznaje się Michała Ezenekiera – murarza żyjącego pod koniec XIX wieku. Konkurs na najpiękniejszą szopkę bożonarodzeniową trwa od 1937 – z przerwą w okresie II WŚ. – A od 1960 odbywa się w pierwszy czwartek grudnia.

Jedną z wizytówek Krakowa jest Lajkonik, ten niezwykły jeździec wyrusza ze Zwierzyńca na Rynek Główny w każdy pierwszy czwartek po Bożym Ciele. Równie ważnym elementem krakowskich tradycji jest, odgrywany codziennie, Hejnał Mariacki .

Krakowiacy jako jedna z nielicznych grup posiada dwie odmiany strojów ludowych. Oprócz powszechnie znanego stroju Krakowiaków Zachodnich występuje również strój Krakowiaków Wschodnich.

Kujawy to niewielki region położony między Wielkopolską, Mazowszem a Kaszubami.

Najważniejszym tańcem na kujawach, jest oczywiście kujawiak, który uzyskał status narodowego. Taniec ten wykonywany był po linii koła, we wcześniej ustalonym porządku. Na Kujawach przywiązywano wagę, do utrzymania płynności i harmonii w tańcu. Wszelkie uroczystości połączone z tańcem, rozpoczynano od tańca chodzonego (poloneza).

Muzyka kujawska ma charakter instrumentalny, słowa mają mniejsze znaczenie niż w przypadku muzyki ludowej z innych regionów. Często używa się luźnych sylab, nie związanych z tekstem aby wypełnić rozbudowaną melodię. Typowa kapela kujawska składa się z jednych lub dwóch skrzypiec i basów, rzadziej stosuje się klarnety czy bębni.

Haft kujawski to przede wszystkim ornamenty roślinne o różnych kształtach i trudności haftowania. Haft kujawski wyróżnia się głównie poprzez stosowanie ściegów krótkich, do których należy zaliczyć, sznureczek, atłasek podścielany – inaczej, ścieg atłaskowy wypukły – wąski atłasek na podkładzie nazywany wałeczkiem, dziergany, kładziony oraz haft dziureczkowy.

Strój kujawski był sztyty z dobrego gatunkowo sukna i jedwabiu, który nierzadko sprowadzany był zza granicy. Z tego powodu, stroje kujawskie były bardzo kosztownym ubiorem i jednym z droższych w Polsce. Dodatkowo stroje te cechowało podobieństwo do strojów szlacheckich, co nadawało im powagi. Każdy mieszkaniec Kujaw posiadał własny odświętny strój ludowy.

Kurpie to piękny region położony na Mazowszu, na terenie Puszczy Zielonej i Puszczy Białej. Obecnie bardziej aktywni ludowo są mieszkańcy Puszczy Zielonej. Folklor z tego regionu zachował się w dużo lepszym stanie niż folklor mieszkańców Puszczy Białej. Najbardziej znaną miejscowością pielęgnującą dawne tradycje kurpiowskie jest Kadzidło.

Kurpie jako region słynął z rękodziela ludowego, obok haftu bardzo popularne jest tam wycinankarstwo i bursztyniarstwo. Bursztyniarstwo na kurpiach było niezwykle popularnym i cenionym zawodem. W XIX wieku tylko w starostwie Ostrołęckim znajdowało się prawie 150 kopalni tego szlachetnego kamienia. Bursztyniarze kurpiowscy, tworzyli nie tylko popularne kolie, ale również takie przedmioty jak fajki, guziki czy tabakiery. Charakterystyczną wycinanką Kurpi jest jednobarwna leluja (symetryczne drzewo z motywami roślinnymi i zwierzęcymi), które tworzy się przy pomocy nożyc do strzyżenia owiec. Obok leluj, bardzo popularne są gwiazdy, wycinanki kolisty, zdobione ażurowymi wzorami, głównie kogutami i pawiami.

Wyróżniamy dwa rodzaje kurpiowskich strojów ludowych, Puszczy Zielonej i Puszczy Białej. Bardziej popularnym i częściej spotykanym strojem jest ten pochodzący z Puszczy Zielonej. Coraz częściej stroje zakładane są, na procesję Bożego Ciała.

Tańce kurpiowskie są bardzo charakterystyczne i popularne, większość z nich zachowała się w niezmienionej formie. Inne uległy nieznacznej modyfikacji. Warto pamiętać, że tańce kurpiowskie to przede wszystkim żywiołowość, która cechuje tę grupę etnograficzną. Do najpopularniejszych tańców kurpiowskich należy zaliczyć: Powolniak, Okrągłak, Konik, Wyrwas, Olęder, Oberek Żuraw i Fafur.

Wspaniałą tradycją i zarazem świętem kurpiowskim jest tzw. Miodobranie Kurpiowskie. Święto odbywa się na leśnej polanie w Zawodzi koło Myszyńca. W tym dniu możemy zakupić rękodziela ludowe Kurpiów, obejrzeć występy artystyczne zespołów z tego regionu ale przede wszystkim zasmakować najprawdziwszego miodu.

Obok Miodobrania, uroczystością którą trzeba zobaczyć jest Niedziela Palmowa w Łysych. To w tej miejscowości od lat prowadzony jest konkurs na największą Palmę Wielkanocną.

Folklor łowicki swoim zasięgiem obejmuje tereny, historycznego regionu, księstwa łowickiego. Duży wpływ na popularyzację tego regionu miała powieść „Chłopi”. To właśnie w miejscowości Lipce, położonej w Księstwie Łowickim, pracował i pisał swoją powieść Władysław Stanisław Reymont.

Księżacy Łowiccy popularne „Pasiaki”, zaczęli nosić na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XIX wieku. Nie każdego było stać na częsty zakup strojów, dlatego ubiór musiał wystarczyć właścicielowi nawet na kilka lat. Zdarzało się, że ubiór który kobieta otrzymywała jako wiano, nosiła przez większą część swego życia.

W Księstwie Łowickim obok interesujących strojów, ukształtował się jeden z popularniejszych tańców weselnych – oberek. W czasie wesela, kiedy kapela grała melodię pierwszej zwrotki, pary wirowały wokół sali. Hasłem do zmiany kierunku wirowania, był - "przewracany" - okrzyk jednego z drużbów. W zwyczaju było, aby pierwszą zwrotkę śpiewała starsza drużna, drugą jeden z drużbów. Kolejną zwrotkę śpiewała młodsza siostra panny młodej a następną inna drużna. Ostatnią śpiewają wszystkie dziewczęta, jednocześnie inscenizując słowa piosenki. Poza Oberkiem w Łowiczu tańczy się jeszcze Kujona i Chodzonego oraz różnorodne Walczyki.

Najpopularniejszym rękodziełem ludowym w rejonie Łowicza są wycinanki. Wycinanki łowickie: dzielą się na trzy typy: kodry, gwiozdy i tasiemki. Wycinanki tworzy się poprzez wycinanie wzorów na kolorowym papierze, i naklejanie mniejszych motywów na ich większe odpowiedniki. Najczęściej używanymi motywami są roślinne ornamenty, kwiaty i koguty.

Obok wycinanek w Łowiczu tworzy się „pajaki”, początkowo wykonywało się je z gliny i słomy a także kolorowego papieru. Dziś do tworzenia „pajaków” używamy jedynie prostej słowy, nici i bibuły. Z bibuły robi się również popularne w tym regionie kwiaty, które również służą do dekoracji domów.

Śląsk jako region Polski, zazwyczaj dzielony jest na trzy podregiony – Dolny Śląsk, Górny Śląsk i Śląsk Opolski. Jest najbogatszym etnograficznie regionem Polski. Bogactwo strojów, ciekawe obrzędy, smaczna kuchnia i odmienna gwara czynią Śląsk wyjątkowym regionem naszego kraju.

Gwara śląska doskonale rozwija się na Górnym Śląsku i Opolszczyźnie oraz w mniejszym stopniu na obrzeżach Dolnego Śląska. W 2011 roku gwara śląską posługiwało się prawie 600 tysięcy Ślązaków. Największym problemem współczesnych etnologów, jest klasyfikacja języka śląskiego. Obecnie język śląski został uznany za dialekt języka polskiego, co potwierdziło również Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego. Co jakiś czas wraca jednak temat gwary śląskiej jako języka odrębnego.

Duże znaczenie w tradycji śląskiej miały iglaki, które często towarzyszyły najróżniejszym obrzędom. W pierwszy dzień wiosny po spaleniu, bądź utopieniu Marzanny. Do wsi przynoszono gaik – czyli niewielki przystrojony iglak np. świerk, sosna bądź jodła. Iglaki przyozdobione kokardami z bibuły, zwane mojami, wykorzystywano również w nocy z 30 kwietnia na 1 maja. Wówczas młodzi kawalerowie zostawiali je pod oknami swoich wybranek. Najpopularniejszym świętem w tradycji śląskiej jest Dzień Świętej Barbary – patronki górników.

Śląsk słynie nie tylko z kopalni węgla, można też określić go jako „kopalnie folkloru”. Praktycznie każda miejscowość Górnego Śląska i Opolszczyzny mogła pochwalić się własnym strojem ludowym. Do dziś zachowało się kilka odmian strojów śląskich, między innymi strój rozbarski, strój cieszyński, strój dolnośląski, strój pszczyński i wiele innych. Bez wątpienia jest to najbardziej kolorowy region Polski.

Nie da się ukryć, że to kuchnia śląska miała największy wpływ na kształt obecnej kuchni polskiej. Praca górników była ciężka, dlatego też musieli jeść dania kaloryczne i sycące, z tego też powodu kuchnia śląska bogata jest w dania mięsne i potrawy z ziemniaków. Najbardziej znaną potrawą są kluski śląskie oraz rolady z modrą kapustą. Kuchnia śląska to również różnego rodzaju pieczenie, kotlety i klopsiki oraz placki i zapiekanki ziemniaczane.

Wielkopolska to jeden z najstarszych regionów historycznych Polski. Cała historia Pierwszych Piastów związana jest z Wielkopolską, nic więc dziwnego, że Wielkopolska była ostoją polskości w latach okupacji i przymusowej germanizacji. Obecnie Wielkopolskę zamieszkuje kilka grup etnograficznych są to: Biskupianie, Bambrzy, Chazacy, Krajniacy, Olędrzy, Mazurzy Wieleńscy, Pałuczanie i Tośtoki.

Tańce wielkopolskie w przeciwieństwie do żywiolowych tańców z innych regionów, cechują się dostojnością i powagą. Do typowych tańców wielkopolskich należy zaliczyć, wiwaty, przodki, chodzone. Obecnie tańce te można oglądać jedynie w wykonaniu zespołów folklorystycznych, podczas różnego rodzaju uroczystości i festiwali ludowych.

Wielkopolska charakteryzuje się jedynymi w swoim rodzaju instrumentami muzycznymi. Najbardziej popularne w tym regionie są dudy, kozioł i siesianki. Warto podkreślić, że poza Wielkopolską dudy można spotkać jedynie na Podhalu i Żywiecczyźnie.

Ile grup etnicznych, tyle rodzajów strojów ludowych. Do naszych czasów przetrwało kilka strojów ludowych między innymi strój biskupiański, strój szamotulski, strój dąbrowski (z Dąbrówki Wielkopolskiej) czy strój lubuski. Charakterystyczna dla wszystkich rodzajów strojów Wielkopolskich jest kolorystyka. W większości są to odcienie czerwieni i granatu wraz z czarnymi elementami.

Wielkopolska na zawsze będzie związana z legendami o powstaniu państwa Polskiego. We wszystkich szkołach dzieci poznają legendy o Polsce w tym najslawniejszą legendę o Lechu, Czechu i Rusie. Równie popularne są legendy o Królu Popielu i Piaście. Oczywiście Wielkopolska to również legendy o tamtejszych miastach. Mniej znane w Polsce, ale za to doskonale w tamtym regionie są: legenda o Poznańskich Koziołkach czy legenda o skarbach w Lubonii